

NR 4 | 2020

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

noll27

TEMA

Bibliotek i förorten

Från modernt boende till utsatt område

Koncept Idé A

Rebranding av bibliotek

Innehåll nr 4 2020

- 4 **Från modernt boende till utsatt område**
Ove Sernhede om förortens utveckling
- 6 **Bibliotek med olika förutsättningar**
Vi besöker Torslanda och Biskopsgården
- 14 **Som ett andra hem**
Biblioteket genom nyanländas ögon
- 16 **Att arbeta i förorten**
Tre bibliotek om sitt arbete
- 18 **Motor i arbetet med lokal demokratiutveckling**
Bibliotek Botkyrka lyfter alla språk
- 22 **Koncept Idé A**
Medborgardialog i Helsingborg
- 24 **Efterfrågad service**
Om Idea Store i London
- 26 **Gammal verksamhet testar nya metoder**
Vuxna i lärande på bibliotek i Göteborg
- 28 **Rebranding av bibliotek i utsatta områden**
Framgångsrikt utvecklingsprojekt i Danmark
- 30 **Aktivist vill visa en annan sida av romerna**
Läsambassadör Bagir Kwiek vill skapa förändring
- 35 **Om jag hade ett bibliotek**
Nattalie Ström Bunpuckdee om att komma hem

noll27

Biblioteksmagasin noll27 ges ut av Västra Götalandsregionen och Förvaltningen för kulturutveckling. Noll27 ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor. Namnet noll27 har en länk till klassifikationssystemet Dewey där koden 0.27 är koden för allmänna bibliotek, arkiv och informationscentrum.

KONTAKT

Noll27
Förvaltningen för kulturutveckling
Västra Götalandsregionen
Tel växel: 031-333 51 00
redaktionen@noll27.se
noll27.se

ANSVARIG UTGIVARE

Helén Andersson

REDAKTÖRER

Helén Andersson
Anneli Abrahamsson

REDAKTIONSRÅD

Biblioteksgruppen,
Förvaltningen för kulturutveckling

ART DIRECTOR/GRAFISK FORM

Sofia Brolin

OMSLAGSFOTO

Bagir Kwiek
Fotograf: Anneli Abrahamsson

TRYCK

Cela Grafiska
Issn-Nummer 2002-4649

PRENUMERATION

Vill du prenumerera på noll27?
Skicka ett mejl med din adress
till: prenumeration@noll27.se
Det är givetvis kostnadsfritt.

Vanligt bibliotek mitt i världen

När jag var barnbibliotekarie för ganska länge sedan så brukade jag fråga sexåringarna som kom för att få sitt första lånekort om de visste vem som äger biblioteket. Du! Han där! Nej, hon! Kungen! Nej, ni äger biblioteket tillsammans. Och så är det ju. Där börjar vi.

Förortsbibliotek. Jag har jobbat på bibliotek i det vi kallar förorten. Det är svårt att skriva om tycker jag, som att jag vill säga att det väl inte är något särskilt med det, bara ett vanligt folkbibliotek för folk i ett specifikt lokalsamhälle. Men samtidigt, det ställer saker och ting på sin spets. Inkludering, demokrati, språk, kultur, folkhälsa, folkbildning, litteraturkanon. Jag har tyckt om det, trivts. Jag har försvarat det, hävdar det, stridit för det. Och det är någonting där, det svåra i att lyfta problemen som ju också finns, i sammanhang där det kan bli ett uttryck av medlidande riktat mot en. För visst har det brunnit bilar, visst är det stök ibland. Men allt det andra då, kraften och viljan, det vackra och starka. Jag vet inte om det bara är jag, men jag har haft svårt att balansera det där att vilja försvara utan att förringa.

Den där svårigheten, känslan tog jag med mig i mitt nuvarande arbete. Jag bjöd in några ja, vi säger förortsbibliotek för att skapa gemensamma möten och samtal, ett nätverk. Jag tänkte att där behöver ingen förklara eller försvara, bara prata. Och kanske blev det så, jag vill tro det.

En gång i tiden när jag jobbade i Botkyrka pratade vi om värdestyrning och regelstyrning, jag tog det till mig och jag tog det med mig. Det värdestyrda,

att när uppdraget är viktigare än regeln måste regeln gå att ändra. Det handlar om attityder och förhållningssätt. Och det handlar om att prata om uppdraget tillsammans, vad vi gör och varför, allt det där. I det samtalet tror jag att engagemang och rörlighet växer, när vi tillsammans definierar vår roll utifrån lagtexter och styrdokument och lyfter vardagens problem och väger uppdragets karaktär mot etablerade regler när det behövs.

Och det behövs förståelse och tillit, förortsbiblioteken måste ibland gå sin egen väg bara på grund av. Kan inte vänta, måste fänga tillfället som uppstår, våga prova, ja nu inte om ett år, mitt i världen och örat mot marken och fingret i luften och bara vet att det är nu och inte sen. Måste agera.

Sen är det ju resurserna, öppet hela veckan, ibland få i personalen. Långa ärenden, första mötet med ett bibliotek kanske, första mötet med det officiella Sverige, språkcaféer, läsfrämjande, sagostunder och hur betalar jag min räkning, ställer mig i bostadskö, jag väntar på ett fax. Det är livet mitt i allt och biblioteket som samhällsbärare. Och folkbibliotekets själ kanske, hjärtat. I det behövs tid att stå still, att reflektera och förmå ta nya steg, pausa.

Vi behöver mötas halvvägs, vi behöver lära av varandra.

Jag tänker på när vi på Kronan bibliotek i Trollhättan såg att det skulle vara svårt att säga en tid i veckan för en bokklubb och sa att barnen kan väl få komma när de vill eller kan och berätta om böcker de läst. Och så gjorde vi så och barnen kom, vi prioriterade att lyssna på dem. Alla vi som jobbade, för att läsfrämjande är vårt uppdrag. Och för att främja förmågan att analysera en text och för att hitta språket och orden att berätta, ja även för att barnen i Kronogården äger sitt bibliotek och ska bemötas med en vilja att se till förutsättningarna för just dem.

Ni äger!

Marie Eriksdotter

Konsulent bibliotek
Förvaltningen för kulturutveckling
Västra Götalandsregionen

Från modernt boende till utsatt område

Den svenska förorten har gått från att vara modern och framåtskridande till att bli ett utsatt område. Det är inga naturlagar som styr utvecklingen, utan politiska beslut, säger sociologen och professorn i socialt arbete Ove Sernhede vid Göteborgs universitet.

TEXT: ANNELI ABRAHAMSSON

Under de senaste 50 åren ser Ove Sernhede att förorten har gått från att vara modernitetens spjutspets till att i medierna närmast framställas som helvetet på jorden, en plats präglad av kriminalitet och dödsskjutningar där människor är rädda och kuvade.

– Men detta är inte sanningen om förorten. Det har under senare tid växt fram en stark kulturrörelse bland de unga. Genom organisationer som Förenade Förorter har arrangemang som Ortens bästa poet skapats. Här finns sedan länge en aktiv musikscen, här finns den mest avancerade dansen och nu också filmskapande och Orten är en kreativ miljö för bildkonst och street art.

Ordet förort har blivit liktydigt med höghus, invandring och kriminalitet, men det fanns förorter med flerfamiljshus redan på 30-40-talen.

– De här bostadsområdena var då inte stigmatiserade, istället symboliserade de modernitet och välfärdsstat, här fanns ljusa, luftiga lägenheter och här bodde de som fick möjlighet att flytta från omoderna och trånga bostäder i de centralare delarna av staden, berättar Ove Sernhede.

Folkomflyttning

Under andra halvan av 60-talet byggdes miljonprogrammet. Industrisamhället expanderar och man behöver bostäder till arbetarna och deras familjer, men redan tidigt på 70-talet kom miljonprogrammet att förknippas med problem. De svenska rekordåren var förbi och folk blev av med jobben och fick lämna sina bostäder.

– När ekonomin börjar hacka finns inte längre samma behov av arbetskraft. Detta sker i samma stund som mil-

BILD: JOHAN WINGBORG

– De här bostadsområdena var då inte stigmatiserade, istället symboliserade de modernitet och välfärdsstat, här fanns ljusa, luftiga lägenheter och här bodde de som fick möjlighet att flytta från omoderna och trånga bostäder i de centralare delarna av staden.

OVE SERNHEDA

Sociolog och professor i socialt arbete vid Göteborgs universitet

jonprogrammet står färdigt, så många lägenheter var initialt outhyrda. I Hammarkullen till exempel stod 30 procent av lägenheterna tomma. Det var bakgrunden till att sociala myndigheter lät människor med problem från andra delar av staden flytta in. Dessa grupper kom att samsas med nyinflyttad arbetskraft från andra delar av Sverige, men också från Finland, Skandinavien och andra länder. Denna mix skapade en social instabilitet och oro som redan tidigt gav miljonprogrammen dåligt rykte, säger Ove.

Sociala problem drabbade unga

Människor som hade haft en given roll och identitet i sin hemby i Norrland eller Småland hamnade i bostadsområden där de inte kände någon, där de inte hade någon förankring. Skilsmässorna ökade liksom utskrivningen av till exempel lungnade mediciner. Det fanns otvivelaktigt en form av alienation i dessa storskaliga bostadskomplex, vilket också kunde avläsas på de unga som agerade ut den rotlöshet och vantrivsel som präglade de vuxnas värld av skiftesarbete och slitsamma jobb, menar Ove Sernhede.

– Ungdomarna gick i skolan och hängde på fritidsgården och lärde känna varandra. De umgicks i grupperingar och började alltmer skapa sin egen värld, utanför föräldrarnas kontroll. Men samtidigt menade den tidens välfärdsstat att skolan måste kompensera för de socioekonomiska skillnaderna och det satsades på skolorna i dessa områden. Likvärdigheten i det svenska skolsystemet var som bekant hög vid denna tid. Men inte bara skolan utan också kulturen skulle ha sitt. I Angered satsades det till exempel stort på en teater där Sven Wollter och andra storheter stod på scenen. Ett i princip otänkbart scenario i dag.

Välfärdsstaten drar sig tillbaka

Med 90-talet kom det stora flyktinggrupper från krigerna på Balkan och på Afrikas Horn till vårt land. Dessa placerades i miljonprogrammen. Med 90-talet kom också en ny strukturstorm som drabbade svensk ekonomi. Denna kris möttes med nedskärningar i de sociala skyddsnetten. Bidragsnivåerna sänktes och mer än 100 000 jobb försvann ur offentlig sektor under ett par år. Människor i förorten blev de stora förlorarna, berättar Ove.

– Det är då de maffialiknande strukturerna etableras. De lever på och frodas i den förlorade trygghet som uppstår när välfärdsstaten drar sig tillbaka. Kriminella grupperingar tog bland annat på sig rollen att förmedla lån. Har man en gång fastnat i deras garn tvingas man att dansa efter deras pipa och många råkade riktigt illa ut. Här har vi en bakgrund till den situation som lyfts fram i mediernas bilder av förorten.

Skola och bibliotek viktiga

Skolan är, trots att den inte förmår ge alla unga tillräckliga betyg för att fortsätta i utbildningssystemet ändå en viktig plats. I förorten har skolan mer omsorgsfunktioner än i andra stadsdelar. Inte minst för att eleverna får äta sig mätta i matsalen.

– Men också biblioteken är oerhört viktiga i de här områdena. Detta för att kompensera för det man inte kan få hemma eller i skolan. För rappare som jag följde i min forskning på 90- och 2000-talet var biblioteket viktigt. Det var här de stämde möte för att söka efter de fakta man behövde för att skriva låtar, på så sätt blev biblioteket en viktig plats i deras egen bildningsprocess. Här utvecklade de sitt språk och i många av de lärprocesser som växer fram utanför skolan är biblioteket något av en fristad. ■

BIBLIOTEK

Med olika förutsättningar

För exakt tio år sedan slogs de två tidigare stadsdelarna Biskopsgården och Torslanda i Göteborg samman och bildade stadsdelsförvaltningen Västra Hisingen. Förorten och det socioekonomiskt utsatta Biskopsgården skulle samsas med det kustnära, välmående Torslanda. Olikheterna inom området liknar staden i stort och delar många av utmaningarna, inte minst segregationen där biblioteket kan fylla en viktig roll för ett mer jämlikt samhälle, menar bibliotekschefen Olivera Djudjal.

TEXT: ANNELI ABRAHAMSSON | BILD: ANN-CHARLOTTE RUGFELT FERM

– En del invånare blev oroliga när stadsdelarna slogs samman. Folk tror att vi lägger mer resurser i Biskopsgården, men en kvartalshyra för biblioteket där är en månadshyra i Torslanda om vi börjar där. Man måste påpeka det även om vi kanske lägger mer pengar på verksamheten i Biskopsgården. Samtidigt gäller det att skapa medvetenhet bland folk och uppmana dem att reflektera. Alla vill ha mer, men vi behöver fundera på hur vi spenderar och fördelar våra resurser, säger Olivera.

Biblioteket som vardagsrum

Både Biskopsgårdens bibliotek och Torslanda bibliotek ligger centralt i sina områden och är mycket uppskattade. Undersökningar visar att invandrare besöker biblioteket det första de gör när de flyttat in. Trångboddheten gör också att biblioteket får en möjlig-

het att fånga upp besökarna.

– Vi är ett vardagsrum. Här kan de studera, läsa, använda datorer och umgås. Men även de i Torslanda använder sitt bibliotek mycket. Många daglediga föräldrar samt mor- och farföräldrar besöker biblioteket med barnbarnen. Besökarna här är mer självgående. De lånar det de vill, läser tidningar och deltar i våra programpunkter. I Biskopsgården har besökar-

na större behov av personalen.

En av de stora utmaningarna i Biskopsgården är att det är stor in- och utflyttning i området. Då kan det ibland bli svårt med kontinuitet och att skapa långsiktiga relationer. I Torslanda är det tvärtom. Där verkar folk bo hela livet, tycker Olivera.

– Folk som tidigare har bott i villa väljer att bo kvar i lägenhet när de blir äldre. Våra besökare vet vad ett biblio-

BISKOPSGÅRDEN

En stor andel av de cirka 30 000 invånarna i Biskopsgården är födda utomlands. När det gäller bostäder är andelen småhus låg medan andelen hyresrätter är stor. Här bor få höginkomsttagare och talen är höga för försörjningsstöd, arbetslöshet och ohälsa. Att åka in till centrala Göteborg tar cirka femton minuter.

Källa: goteborg.se

– En del invånare blev oroliga när stadsdelarna slogs samman. Folk tror att vi lägger mer resurser i Biskopsgården, men en kvartalshyra för biblioteket där är en månadshyra i Torslanda.

OLIVERA DJUDJAL
Bibliotekschef Västra Hisingen

TORSLANDA

Torslanda är ett kustnära område med närhet till både stad och natur. Torslanda har expanderat kraftigt under de senaste åren. I dag lever cirka 26 000 personer här och Torslanda fortsätter att växa med nya bostadsområden och fler invånare. Befolkningen är ung med få invånare som är födda utomlands och många höginkomsttagare samt låga värden för försörjningsstöd, arbetslöshet och ohälsa. De flesta bor i villa, radhus eller bostadsrättslägenhet. En stor del av de nyinflyttade är barnfamiljer, vilket gör att förskola och skola byggs ut kontinuerligt.

Källa: goteborg.se

tek är för något och hur det används. Föräldrar tar hit sina barn och de kommer förmodligen fortsätta att komma till biblioteket när de växer upp, så insatsen vi gör betalar sig för lång tid framöver. I Biskopsgården behöver vi nå både barn och vuxna.

Olivera säger att Biskopsgårdens bibliotek fyller en viktig funktion mycket tack vare sina satsningar på språk- och läsfrämjande aktiviteter. De digitala klyftorna är väldigt stora mellan de två områdena och biblioteken arbetar aktivt för att öka den digitala kompetensen hos befolkningen.

– Biskopsgårdens bibliotek fungerar

som en inkörsport, som en väg in i det svenska samhället. Vår insats är väldigt stor och det ligger ett stort ansvar på våra axlar.

Otrygghet och oro

Social oro är ett stort bekymmer i Biskopsgården, vilket inte förefaller vara ett så stort problem i Torslanda. Kriminaliteten i de olika områdena ser annorlunda ut. Biskopsgården har i många år kämpat mot gängkriminaliteten, vilket är en anledning till att folk inte besöker biblioteket på samma sätt som tidigare.

– Otrygga platser och otrygga områ-

den är viktiga frågor för invånarna i Biskopsgården, liksom i samhället i stort. Efter dödsskjutningen på restaurangen Vår krog & bar, som ligger alldeles i närheten, arbetade vi i många år för att skapa trygghet eftersom folk inte vågade besöka oss kvällstid, säger Olivera.

Ideella föreningar, till exempel Bibliotekets vänner i Biskopsgården engagerar sig i stadsdelen och är ute och nattvandrar tillsammans med flera andra föreningar för att skapa en tryggare miljö. De är också engagerade i bibliotekets verksamhet.

– De är väldigt aktiva på biblioteket och håller i flera programpunkter

på Språkkaféet och läxhjälpen som är mycket välbesökta. Vi ser till hela människan och ägnar oss åt liv- och språkfrämjande aktiviteter här på biblioteket. Dessutom knyter vi ihop ideella krafter som kan bidra till kommunala verksamheter vilket verkligen gagnar samhället, säger Olivera.

Minska segregationen

Det finns en del spänningar mellan Biskopsgården och Torslanda, men det är allas skyldighet att arbeta mot samma mål, tycker Olivera. Ett sätt är att arbeta med segregationen. När det kom många flyktingar till Sverige 2015 hänvisades en del till Lilleby camping i Torslanda. Det ledde till stora protester, sabotage och våld, bland annat hittades en bomb i en av campingvagnarna. Då ville biblioteket vara proaktiva och drog igång ett språkkafé på campingen.

– Vi hade många års bra samarbete

med kyrkan och föreningen Torslanda tillsammans, där vi bland annat arrangerade en lättläst bokcirkel. Då kom nyanlända från hela stan som verkligen gjorde ett aktivt val att komma till Torslanda. Vi är till för alla och ska bidra till en jämlik stad och vill bidra till att alla ska ha lika möjligheter.

Ett annat projekt i samma anda är Strandbiblioteket i Sillvik, ett kommunalt bad inte långt ifrån Lilleby camping dit personer från hela staden åker för att sola och bada.

– Alla är väl lika på stranden tänkte vi och såg det som en möjlighet att arbeta jämlikt. Vi omvandlade en container till bibliotek. På schemat stod högläsning, bokprat och barn-

teater, vi hade mobilladdare och badleksaker. På strandbiblioteket möttes människor som aldrig skulle ha mötts ute i samhället, det var en unik möjlighet. Vi måste jobba på det här sättet för att ta tillvara varje möjlighet att jobba livsfrämjande. Det är otroligt roligt och spännande att arbeta med två så olika bibliotek och att arbeta med alla dessa utmaningar, säger Olivera. ■

FAKTA

Bibliotek som ingår i Västra Hisingen:

- Biskopsgårdens bibliotek
- Torslanda bibliotek
- Trulsegårdens bibliotek
- Sillviks strandbibliotek
- Filialen i Länsmansgården Bygglekplatsbiblioteket

Källa: goteborg.se

- BIBLIOTEKET -

Som ett andra hem

Efter tidigare studier om hur bibliotekarier arbetar med integration, blev forskaren Ola Pilerot intresserad av att vända på perspektivet och se biblioteken genom nyanländas ögon. I sin senaste studie besöker han bland annat bibliotek i förorter till storstäder som ofta har en högre andel utlandsfödda boende.

TEXT: HELÉN ANDERSSON

– Något jag blev överraskad av är att många lyfte biblioteket som en vacker och skön plats. En viktig aspekt som inte ska underskattas eftersom många använder biblioteket för att vistas i utan ett bestämt ärende.

OLA PILEROT
Forskare på Bibliotekshögskolan i Borås

BILD: HELEN ROSENBERG

Det talas ofta om att biblioteken är de sista fria utposterna, något som Ola Pilerot, forskare på Bibliotekshögskolan i Borås, också bekräftar i studien. De 30 nyanlända som deltog utnyttjade såväl rummet, samlingarna som personalen, och Ola Pilerot konstaterar att bibliotekets alla tjänster och möjligheter används. Vilket, menar han, är ett tydligt tecken på att biblioteket är en betydelsefull plats.

– Studien heter Sedan går jag hem när de stänger, och det valde jag medvetet för att det är en representativ utsaga eftersom många ägnade väldigt många timmar åt att vara på biblioteket.

Kravlös plats

I många länder förknippas bibliotek med utbildningsinstitutioners bibliotek och många nyanlända i Sverige ser sig inte som självklara biblioteksanvändare. Ändå är det många som hittar hit, och beroende på vilken livssituation de befinner sig i använder de biblioteket på olika sätt. Många hittar

hit för att det finns bibliotekspersonal som svarar på frågor och hjälper till med diverse tjänster, för några kan det fungera som ett socialt nav och ett ställe att hänga på, för andra är det en studieplats eller en plats med wifi, medan en mångbarnspappa i studien berättar att han gick till biblioteket för att få lugn och ro.

– Något jag blev överraskad av är att många lyfte biblioteket som en vacker och skön plats. En viktig aspekt som inte ska underskattas eftersom många använder biblioteket för att vistas i utan ett bestämt ärende. Men också en trygg och kravlös plats som fungerar som en mötesplats och en kontaktyta mot samhället, säger Ola.

Dimensioner av integration

Studien konstaterar att biblioteken har en viktig funktion att fylla för integrationen av nyanlända i det svenska samhället, men att det är oklart hur denna integration stöds genom biblioteken. Med det menar Ola Pilerot att

definitionen av integration spelar roll, och i studien använder han sig av en förklaringsmodell forskaren J. A. Diaz på Uppsala universitet tagit fram. Han delar upp integrationen i fem dimensioner, där Ola Pilerot menar att biblioteken främst bidrar med en kommunikativ, en social och en personlig dimension.

– När det handlar om att lära sig språk har biblioteken definitivt en betydelse. Både genom aktiviteter som språkkafé och läsecirklar, men också i samtal med personal och andra biblioteksbesökare som redan kan språket. Den personliga dimensionen handlar om en känsla av tillfredsställelse, av att höra till. Här spelar biblioteket definitivt en roll och deltagarna i studien uttryckte det som en positiv del i tillvaron.

– Det är viktigt att hitta en plats där man känner att man kan höra hemma, en plats där alla är lika på något sätt. Som i en bastu, konstaterar Ola Pilerot. ■

FAKTA

- "Sedan går jag hem när de stänger" – en studie av nyanländas biblioteksanvändning, publicerad 2018, av Ola Pilerot och Jenny Lindberg, forskare vid Bibliotekshögskolan i Borås.
- I studien djupintervjuas ett 30-tal nyanlända på nio bibliotek i förorter, mellanstora kommuner, små samhällen och storstäder.
- Rapporten finansierades av de regionala biblioteksverksamheterna i Dalarna, Gävleborg, Jönköping, Stockholm, Sörmland, Uppsala, Örebro och Östergötland.

RÖSTER OM ATT: Arbeta i förorten

Efter att ha lyssnat och pratat med några biblioteksanställda, har vi på noll27 förstått att det kan finnas en del funderingar och synpunkter när det gäller arbetet i ett socioekonomiskt utsatt område. Vi valde slumpmässigt tre bibliotek i Sverige för att ställa några frågor kring hur det är att arbeta på just dessa bibliotek.

TEXT: ANNELI ABRAHAMSSON

Caroline Nelander
Bibliotekarie

Tallgårdens bibliotek i Växjö

Camilla Dahlström
Bibliotekarie

Robert Bunjaku
Biblioteksassistent

Araby är en stadsdel i Växjö som byggdes som en del av miljonprogrammet under 1960- och 1970-talen. Idag är det stadens mest tätbefolkade område, och är ett av de tio mest socioekonomiskt utsatta områdena i Sverige.

Varför jobbar du här? Aktivt beslut eller blev det mer så?
Att arbeta i Araby var medvetna och aktiva val. Här är vi, Caroline, Camilla och Robert i första hand personer och sedan vår profession. På stadsbiblioteket är det tvärtom. För att trivas med att jobba här behöver man nog gilla att bjuda på sig själv. Vi har till exempel inget fikarum utan är i rummet med besökarna hela tiden, på gott och ont. Vi känner att vi gör skillnad genom att arbeta här.

Specifika utmaningar?

Man behöver ha tålamod. Saker kanske tar lite längre tid. I vanliga fall har man föräldrarna som inkörsport men här behöver vi även informera föräldrarna om att vi finns och vad man kan göra på biblioteket. Det är mun-till-mun-metoden som gäller. Vi jobbar mycket med att skapa förtroende, det är det viktigaste, vår professionella kompetens är lika mycket värd som vår sociala kompetens. För oss är det viktigt att våra besökare känner sig välkomna.

Är det annorlunda att jobba på bibliotek i förorten?

Det är ett annat sätt att jobba på om man jämför med stads-

biblioteket. Där får besökaren veta med modersmjölken vad ett bibliotek är och hur man använder det och så är det inte här. Det får vi berätta, därför är det viktigt att det finns tillräckligt med personal på plats för att kunna mötas. Många av de som kommer hit har inte haft tillgång till bibliotek eller så kanske biblioteket har bränts ner.

Vad utmärker ett bibliotek i förorten, enligt er?

Folk här bjuder på sig själva, de är inte så rädda och ängsliga. Vi har fått ett stort nätverk och tillgång till många vänner som bryr sig om oss också. Man behöver vara lite anpassningsbar och kanske inte så strikt utan ha förmåga att ställa om. Vi upplever mycket glädje i vårt arbete här.

Petter Herbertsson
Bibliotekarie
Lindängenbiblioteket

Lindängen är ett av Malmös mest socioekonomiskt utsatta områden. Det förekommer mycket kriminalitet, skjutningar och droghandel kring centrum. Men Lindängen har också en väldigt blandad befolkning och till biblioteket kommer människor ur alla samhällsklasser.

Varför jobbar du här? Aktivt beslut eller blev det mer så?
Jag jobbar här därför att jag sökte mig från mitt förra jobb, hade inga direkta tankar på var jag ville hamna. I efterhand kan jag känna mig stolt över att det blev just Lindängen, där jag har möjlighet att göra skillnad.

Specifika utmaningar?

Att överbrygga den digitala klyftan, jobba med specifika grupper såsom nyanlända, människor med funktionsnedsättningar, samt språkliga minoriteter och andra typer av minoriteter. Utöver allt det här har vi ungefär samma utmaningar som alla bibliotek där vi behöver nå till exempel ungdomar och unga vuxna i högre utsträckning, samt män i alla åldrar.

Är det annorlunda att jobba på bibliotek i förorten?

Lindängen är inte en förort utan ett av Malmös ytterområden, men det är annorlunda såtillvida att vi lär känna våra besökare på ett helt annat sätt. Därmed har vi också möjlighet att utföra våra arbetsuppgifter med kvalitet och att utveckla verksamheten så att den passar området.

Vad utmärker ett bibliotek i förorten, enligt dig?

Det gemensamma skulle kunna vara att det bor väldigt mycket människor med annat modersmål än svenska här vilket betyder att vi måste erbjuda ett brett utbud av medier för att lära sig svenska, lättläst litteratur och körkortsböcker.

Lama Alkallas
Bibliotekarie på
Segeltorps-Vårby bibliotek
med barnkonsten

Vårby gård ligger vid tunnelbanan och är en del av Huddinge kommun. Det finns ett litet centrum och ett torg. Det finns också bland annat en dansbana och skatepark. Vårby bibliotek med Barnkonsten ligger i samma byggnad som en grundskola, ungdomsgården och en simhall.

Varför jobbar du här? Aktivt beslut eller blev det mer så?
Delvis sökte jag mig hit då jag ville arbeta närmare min bostad men jag sökte mig också till just denna arbetsplats därför att tjänsten lät intressant. Det är ett trevligt bibliotek som ligger i ett område där människor har olika bakgrund vilket gör att det går att skapa många verksamheter och nå olika grupper och åldrar.

Specifika utmaningar?

Jag upplever att vår verksamhet möter liknande utmaningar som bibliotek som inte ligger i förorten – att många ska samsas om samma lokaler och att människor söker sig till biblioteken med alla möjliga ärenden när annan samhällsservice försvinner. Specifikt för vårt område är att språken som talas och efterfrågas varierar mycket från år till år på grund av att området har stor in- och utflyttning.

Är det annorlunda att jobba på bibliotek i förorten?

Biblioteket blir en viktig mötesplats då det inte finns så många andra självklara mötesplatser i området.

Vad utmärker ett bibliotek i förorten, enligt dig?

Jag tycker att det som utmärker är att det finns möjlighet att bygga relation med besökare som bor i området då många har som rutin att komma till biblioteket. Det har inte varit lika lätt när jag jobbat på andra bibliotek.

BOTKYRKA

en motor i arbetet med lokal demokratiutveckling

I Botkyrka kommun är flerspråkighet en norm. Med fler än 160 nationaliteter och ungefär 100 olika språk, har biblioteken valt att tänka på det som något positivt som de vill stärka.

– Att det är en rikedom att ha flera språk är vårt motto, säger Marie Johansen, verksamhetschef Konst- och bibliotek i Botkyrka kommun.

TEXT: HELÉN ANDERSSON | BILD: HELÉN ANDERSSON

Noll27 har vid olika tillfällen besökt bibliotek i Botkyrka kommun, senast för drygt ett år sedan för att besöka det då nya biblioteket i Fittja centrum. Ett modernt och lättillgängligt bibliotek byggt utifrån erfarenheter av Fittjabornas önskemål och behov. Ett bibliotek som väsentligt skiljer sig från det gamla tvärs över torget med sin långa historia av att vara ett struligt bibliotek. Problemet som 2017 ledde att biblioteket satte ner foten och stängde, och att kommunen som en av flera åtgärder satsade på fler anställda.

– Det blev bra, så när vi flyttade till de nya lokalerna 2019 var förändringarna gjorda, säger Marie som är särskilt glad över ett bibliotek i markplan, och över att de delar entrérum och andra ytor med Botkyrka konsthall.

Hyllsystem

Det nya biblioteket i Fittja blev också det första biblioteket i Botkyrka att in-

föra ett helt nytt hyllsystem. Utifrån att biblioteken i kommunen ville införa ett gemensamt system, fick en konsult i uppdrag att göra en utredning inför att skapa ett användarvänligt hyllsystem som inte bara skulle bygga på text. Resultatet har blivit en kombination av klartext, färger och unika symboler, ett system där medierna står intill varandra efter språk i bokstavsordning inom varje ämnesavdelning.

– Vi lyfter Botkyrkas alla språk, och språken i varje kategori står bredvid varandra. I stället för att bryta ut varje språk och placera dem var för sig som vi gjort tidigare, förklarar Marie

– Genom att ställa alla språk bredvid varandra tror vi det blir ett mer värde för besökaren. Och jag tycker det känns som ett sant interkulturellt förhållningssätt att man kan läsa på vilket språk man vill, säger Marie och berättar att hittills är besökarna nöjda, men att vissa har ifrågasatt ifall svenska

språket kommer i andra hand.

– Vi tycker ju tvärtom. Eftersom alla språk står intill varandra är det även lätt att hitta till svenska medier. Så hittills känns det bara spännande och rätt.

Resursuppdrag

Botkyrka kommuns sex olika kommundelar har stora olikheter, och kan betraktas som en segregerad kommun där framförallt socioekonomiska skillnader gör att invånarna inte alltid rör sig mellan områdena. Detta i sin tur gör att kommunens sex bibliotek är olika till sin karaktär. Olika språk samlas i olika områden, i något område finns det fler studerande, i ett annat fler barnfamiljer eller äldre. Men i stället för att jobba med profilering på de olika biblioteken, och istället för att ha ett huvudbibliotek, har man tre resursbibliotek där det finns spetskompetens kring medier inom respektive område.

– Biblioteket i Hallunda är resurs-

BILD: TOBIAS FISCHER

– Genom att ställa alla språk bredvid varandra tror vi det blir ett mervärde för besökaren. Och jag tycker det känns som ett sant interkulturellt förhållningssätt att man kan läsa på vilket språk man vill.

MARIE JOHANSEN
Verksamhetschef Konst- och bibliotek i Botkyrka kommun

bibliotek för mångspråk på alla språk utom engelska och svenska, biblioteket i Tumba är resurs för de nationella minoritetsspråken och biblioteket i Tullinge är resurs för tillgängliga medier. Och nyligen förtydligade vi resursuppgiften att också omfatta verksamhet, att vi byter fokus från bara medier till verksamhet på de aktuella språken, säger Marie som hoppas de ska nå fler på det sättet.

Det finns också ett politiskt mål om

att öka representationen bland personalen på biblioteket, och genom att anställa timvikarier som är unga, med språkkompetens och med kännedom om Botkyrka, hoppas Marie fylla luckor på biblioteket.

– Vi behöver ju både språkkunskaper och kunskap om våra invånare och om kommunen. Dessutom hoppas vi i förlängningen locka de här unga personerna till en biblioteksutbildning. Något som är lättare

nu när det finns en ny utbildning nära, på Södertörns högskola.

Biblioteksprogram

De sex biblioteken i Botkyrka kommun förenas av ett biblioteksprogram med en tydligt vision mot ett arbete med lokal demokratiutveckling, mänskliga rättigheter och interkulturalitet. Bibliotekets tidigare strategi för ett interkulturellt Botkyrka är sedan 2018 införlivad i biblioteksprogrammet, och Marie tycker att det är anammat och förankrat i arbetet sedan länge.

– Vi har ett normkritiskt förhållningssätt med fokus på medborgaren som medaktör. Att bidra till minskade ojämlikheter är ett starkt driv i vårt arbete, vilket leder till en lokal utformning av varje bibliotek där medborgaren kan vara med och bidra till mediebestånd och programverksamhet. Och hamnar vi i dilemman när det gäller medieurval eller programverksamhet, är det tydligt i biblioteksprogrammet att frihet från diskriminering och rätten till liv, frihet och personlig säkerhet, är överordnade värden.

Långt ifrån lagom

Botkyrka kommuns slogan Långt ifrån lagom provocerar en del. Men det är en kommun som fortsatt låter kultu-

ren ha en stark ställning och där inte bara Fittja fått nytt bibliotek. Under åren 2008 till 2011 renoverades samtliga bibliotek i norra Botkyrka där miljöprogrammen finns, och 2019 flyttade Fittja till sina helt nya lokaler. Någon gång under 2021 kommer ett delvis nytt, utbyggt bibliotek i Tumba förhoppningsvis vara klart. Och då vill politiken att det blir det första bibliotek i kommunen som samordnas med medborgarkontoret för att nå medborgarna med rätt information.

– Det är bra att politiken inte underskattar våra öppna rum biblioteken. Så även om jag egentligen tycker uppsökande verksamhet som Bokstart, liksom läsfrämjande och språkutvecklande arbete på fritidsgårdar och äldreboende, är viktigt för att nå ut med biblioteksverksamhet i Botkyrka, ska vi fortsätta ha öppna bibliotek för alla våra invånare, säger Marie. ■

FAKTA

- Botkyrka kommun tillhör Stockholms län och betraktas som förort till Stockholm.
- Botkyrka har sex kommundelar: Alby, Fittja, Hallunda-Norsborg, Tullinge, Tumba och Vårsta-Grödinge.
- Det bor 93 000 personer i Botkyrka.
- Medelåldern är 37,5 år.
- 59 procent av de som bor i Botkyrka har utländsk bakgrund.

Källa: Botkyrka kommun

KONCEPT: Idé

Idé A är en mötesplats inspirerad av Idea Stores i London. Här anpassas verksamheten efter vad besökarna efterfrågar, och allt som händer sker i samarbete med besökare, samarbetspartners och förvaltningar.

TEXT: HELÉN ANDERSSON

– Vi har haft opera i en gymnastikhall, föreläsningar och konserter i kyrkan och utomhus. Vi samarbetar med alla, och vi går konkret ut och pratar med medborgarna om deras behov och önskemål.

POUL WITTING
Aktivitetssamordnare på Idé A, Helsingborg stad

BILD: ALEXANDER BERGDAL

– Vi ville göra det lilla biblioteket i bostadsområdet till ett nav för ett utvecklingsarbete i hela området, och då passade idén med Idea Store bra, säger Saul Sagnia, stadsutvecklare på Kulturförvaltningen, Helsingborg stad.

– Det viktigaste med Idé A är medborgardialogen, menar Poul Witting, aktivitetssamordnare på Idé A.

Förebild

Bostadsområdet Drottninghög är Helsingborgs första miljonprogramsområde och är numera en av stadens 44 stadsdelar. I början av 2000-talet levde det lilla biblioteket i Drottninghög en tynande tillvaro, samtidigt som politikererna i Helsingborg ville utveckla området och koppla ihop det med resten av staden.

Ungefär vid samma tidpunkt var konceptet Idea Store en stor snackis inom den svenska bibliotekssektorn, och i stadens biblioteksplan 2006 föreslås ett pilotprojekt där ett bibliotek ska utvecklas till en gränsöverskridande mötesplats och fungera som ett nav i utvecklingen av ett närområde. Stadens politiker blev nyfikna, blev imponerade av konceptet Idea Store, och beslöt att implementera en liknande verksamhet på biblioteket i Drottninghög.

– Idén var att utveckla biblioteket som det gick dåligt för, och att det genom aktiviteter som inte är biblioteksärenden skulle engagera och dra dit folk och få biblioteket på fötter, säger Saul som blev rekryterad som projektledare för att komma igång med verksamheten.

Helhetsbild

Efter att ha varit projekt i tre år, är Idé A sedan 2013 en etablerad verksamhet med besökare från hela staden och med en idélista på 200 förslag på arrangemang med allt från författare och musikartister, till föreläsningar om mat eller trädgård.

– Nyligen var det historikern Gunnar Wetterberg som

många hade önskat. Och eftersom vi är mitt i en pandemi streamade vi föreläsningen så istället för att fylla våra ordinarie 40 platser, hade vi 1 300 lyssnare, säger Poul.

Men Idé A handlar inte bara om en verksamhet styrd av invånare och besökare. Framförallt, menar Saul, handlar det om att stärka de som bor i området genom att de deltar i det som sker i samhället och i närområdet. Att det handlar om egenmakt och hjälp till självhjälp.

– Om någon berättar för mig om en trasig lampa i området berättar jag vem de ska ringa och anmäla det till. Har de ingen telefon, får de låna av mig. Det viktiga är att de fixar det själv och får tillgång till sina egna beslut, en självkänsla och ett engagemang för sin stadsdel.

Samarbete

Just nu pågår ett stadsutvecklingsprojekt i Drottninghög som handlar om att skapa miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet i området. Kulturen, och inte minst Idé A, är ett nav för den utvecklingen, och Saul menar att verksamheten är ett koncept som passar Drottninghög.

– Idé A har betytt väldigt mycket för området där det som händer sker i samarbete med besökare, samarbetspartners och andra förvaltningar. Redan från början lyfte jag ut konceptet till platser folk fanns och samarbetade med hyresgästförening, bostadsbolag, olika föreningar och skolor.

– Vi har haft opera i en gymnastikhall, föreläsningar och konserter i kyrkan och utomhus. Vi samarbetar med alla, och vi går konkret ut och pratar med medborgarna om deras behov och önskemål, fyller Poul i.

– Vår största styrka är att vara ute bland medborgarna och att jobba uppsökande, fortsätter Saul och menar att om ett område ska utvecklas räcker det inte att bygga olika hus.

– Om vi inte hjälps åt att utveckla människors situation till det positiva har vi inte utvecklat något. Då har vi bara byggt hus. ■

IDEA STORE

— EFTERFRÅGAD SERVICE —

När noll27 besökte Idea Store Whitechapel i London 2012, var det en populär verksamhet som växte. När vi nu ringer upp Sergio Dogliano, chef för Idea Stores i London, får vi höra om en verksamhet som till stora delar är sig lik. Men också om ett koncept som utvecklats, och om hur biblioteken hanterar den pågående pandemin.

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

En av de större förändringarna är att Idea Store i stadsdelen Tower Hamlet sedan 2013 inkluderar verksamheten One Stop Shop. En verksamhet man kan jämföra med svenska medborgarkontor och som finns i hela Storbritannien.

– All kommunal information och hjälp med ansökningar och dylikt är nu vårt ansvar. Under åren har vi dessutom utvecklat stödet från en fysisk plats till en digital tjänst, och man kan komma till Idea Store och få hjälp med de digitala tjänsterna, säger Sergio Dogliano.

Lärcenter

En viktig och bärande del av konceptet Idea Store är lärande. Numera finns en avdelning som heter Idea Store Learning, och numera får Idea Store statligt stöd som bekostar anställda lärare och andra resurser.

– Vi har lärarledd undervisning i biblioteket och det är något unikt, säger Sergio Dogliano och menar att verksamheten kan jämföras med vilket college som helst.

– Vi samarbetar inte nödvändigtvis med andra skolor och lärcenter längre. Vi är lärcentret.

Idea Store i Tower Hamlet har i dagsläget ungefär 800 kurser i vad de kallar förberedelser och färdigheter för arbetslivet. Kurserna är en mix av ämnen som behövs och kurser i sådant det finns en efterfrågan på som till exempel matlagning, yoga, fotografering eller dans.

– Vi försöker förse lokalbefolkningen med så mycket vi kan, men mycket av kurserna handlar om engelska språket för immigranter, läskunnighet och andra kompetenser som förbereder dem för att kunna få ett jobb och kunna göra sig förstådd, säger Sergio Dogliano och berättar att det statliga stödet också ställer vissa krav på verksamheten.

– Vi måste särskilt titta på saker som gör skillnad för lokalbefolkningens liv, och då är språk och läskunnighet grundläggande, viktig kunskaper. Staten skulle inte bli så glad om vi lade mer pengar på kurser i fotografering än på kurser i engelska, så det finns en prioritering i våra val där vi framförallt styrs av vad som fungerat tidigare och av statens riktlinjer.

Allmän hjälp

En annan viktig del av konceptet Idea Store är att samarbeta med lokala föreningar och kommunala verksamheter som arbetsförmedling och vårdcentraler. Sergio Dogliano menar att folkhälsan är viktig i ett område som Tower Hamlet.

– Vi jobbar med något vi kallar allmän hjälp i Tower Hamlet, och då jobbar vi för att hitta sätt att stödja människor i hemmet för att de ska få bättre tillgång till hjälptjänster, förbättra deras livsstil genom kurser, yoga, kondition, matlagning och mental hälsa. Och då också med litteratur om allt detta. Men, säger han självkritiskt, vi skulle kunna ha ett bättre samarbete med arbetsförmedlingen, för en del av det vi gör är relaterat till dem och vi skulle kunna utveckla vår verksamhet och ge grunderna till specifika arbeten inom till exempel vården eller industrin.

Coronakonsekvenser

Liksom i Sverige är biblioteken i London drabbade av den pågående pandemin, och alla bibliotek var helt stängda mellan mars och juli. Därefter har de varit öppna med begränsad service och antal besökare i rummet. Både undervisning och en del andra aktiviteter har lösts genom att fem personer fått delta på biblioteket, resten har deltagit digitalt.

– Du får bara komma till biblioteket och använda datorerna om du verkligen måste, du kan bara hämta böcker du bokat online och vi har mycket begränsade öppettider. Men, säger Sergio Dogliano, pandemin har tvingat oss till en utveckling som annars gått gradvis. Nu har vi blivit tvungna att lära oss snabbt och investera i teknik för att kunna hålla vår undervisning vid liv. Vi har också tvingats vara kreativa, fortsätter han och berättar om bibliotekets dagliga barnsamling Story Time där barn och föräldrar nu istället varje morgon kan ta del och uppleva sagostunden live online.

– Detta skulle vi ju inte ha gjort för ett år sedan. Men nu vet vi hur man gör. Och staten är nöjd med hur vi löser verksamheten och just nu fungerar det bra, trots att vi samtidigt fått stora sparbetning på grund av stadsdelen har ekonomiska problem. Så det är mycket utmaningar i kristider.

Hur ser framtiden ut för Idea Store i London?

– Det är fortfarande stor efterfrågan på vår service. Nu under pandemin är egentligen vårt största problem att vi inte kan erbjuda biblioteken som mötesplats. För invånarna i Tower Hamlet blir en kaffe på Starbucks för dyrt.

– Däremot har vi den största andelen utlånade e-böcker i London, så det är en kunskap vi måste ta till oss och en service vi måste utöka. Det gäller att följa med i tiden, hålla jämna steg och helst försöka ligga lite före. ■

FAKTA

- Tower Hamlet är en stadsdel i centrala London, norr om Themsen i East London.
- Tower Hamlet anses vara en av världens mest rasmässiga zoner.
- År 2018 hade Tower Hamlets den lägsta förväntade livslängden och den högsta andelen hjärtsjukdomar i alla stadsdelar i London.
Källa: Wikipedia

GAMMAL VERKSAMHET TESTAR NYA METODER

Vuxna i Lärande, ViL, är ett projekt som startade i Göteborg 2003 under namnet Vidare lärmiljöer. Sedan dess har projektet ändrat form och är numera ett samarbete mellan kulturförvaltningen samt Arbetsmarknad och vuxenutbildningen i Göteborg. På nio folkbibliotek runt om i staden kan vuxna studerande med annan än svensk bakgrund ta del av flera olika slags aktiviteter för att öka sina möjligheter att komma in i det svenska samhället.

TEXT: ANNELI ABRAHAMSSON | BILD: ANN-CHARLOTTE RUGFELT FERM

– Under sommaren har vi haft digitala språkkaféer på grund av corona, men nu börjar folk hitta tillbaka till biblioteket vilket är jättekul. Vi försöker arrangera aktiviteter som går att genomföra utomhus, men förra veckan vräkte regnet ner och då hade vi möjlighet att låna folkhögskolans lokaler härintill, berättar Mattias Reuterberg. Han är ViL-samordnare och bibliotekarie på Biskopsgårdens bibliotek på Hisingen i Göteborg.

Det är en fredag eftermiddag i oktober och i dag är vädret med oss. Det är krispigt, klart och lite kyligt. Under dagen har Mattias och kollegorna Tina Tornsvalla och Malin Iburg förberett dagens träff – en poängpromenad med tema Nobelpristagare i litteratur, veckan till ära.

– Jag var ute under förmiddagen och hängde upp frågorna längs en rutt i området. Jag räknar med att promenaden tar ungefär en och en halv timma, så det tar ju lite tid att förbereda men frågorna brukar vara riktiga ice breakers, säger Mattias.

Bortåt femton personer har hittat till poängpromenaden. Vissa är uppenbart stammisar, medan andra är på sitt första besök i Biskopsgården. En stor anledning till att verksamheten blivit så etablerad är tack vare språkkafé, tror Mattias.

– Det vi har märkt här i Biskopsgården är att när ett språkkafé väl fått igång verksamheten, och det kan ta lång tid, så byggs det upp en kärnverksamhet med en stor grupp trogna besökare. Nya deltagare tillkommer medan andra försvinner, men kärngruppen kvarstår och fungerar som en stående referensgrupp.

Arbetsmarknaden

De nio bibliotek i staden som erbjuder ViL är placerade i områden där det bor många som deltar i SFI, svenska för invandrare och finns i Hammarkullen, Hjällbo, Angered, Västra Frölunda, Biskopsgården, Lundby, Världslitteraturhuset i Gamlestaden, Hisings Backa och Bergsjön.

– Våra grupper är öppna för alla men

i och med att projektet finansieras av Arbetsmarknad och vuxenutbildningen i Göteborg, är vår prioritet att nå personer som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden. Men de som besöker språkkaféet kan ha väldigt blandad bakgrund, från de som är alldeles pinfärska i Sverige till de som har universitetsutbildning och vill ta till sig ett nytt språk. Vi får navigera så att alla får ut något av träffarna, berättar Mattias.

En rad aktiviteter

I dag kan den som vill få delta i en rad olika aktiviteter. Om man vill komma igång med sina studier finns till exempel workshops i studieteknik, läxhjälp och tillgång till studiedatorer, men man arrangerar även lättlästa bokcirkel och filmklubbar samt yrkes- och studievägledning. Vissa ViL-bibliotek har också workshops i källkritik där deltagarna får lära sig om fake news, filterbubblor och testa olika verktyg för att granska källor.

– Vi har dels samarbetat med utbildningsanordnare i staden, både på plats

– Våra grupper är öppna för alla men i och med att projektet finansieras av Arbetsmarknad och vuxenutbildningen i Göteborg är vår prioritet att nå personer som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden.

MATTIAS REUTERBERG

ViL-samordnare och bibliotekarie på Biskopsgårdens bibliotek på Hisingen i Göteborg.

i biblioteket och på utbildningarna. Vi har också arbetat med integrationscentrum och deras klasser och haft prova-på-bokcirkel för att visa hur biblioteken fungerar. Det gör vi till stor del för att marknadsföra projektet och verksamheten. Innan corona erbjöd vi även individuell studiehandledning, men nu försöker vi rikta oss till fler för att nå fler. Då är det viktigt att vi försöker lyfta det informella och kravlösa, det icke skolan-mässiga sättet att lära på. Så vi har nog rekryterat många från skolorna, det tror jag.

Deltagare från hela världen

Träffarna kan sammanfattas i de tre s:en: språk, socialt, samhällsinformation.

– Allra helst vill vi ha med alla beståndsdelarna i de samtal vi för med deltagarna, förklarar Mattias.

Dagens poängpromenad är en del i ett nytt sätt att arbeta med de här träffarna då man satsar på att ses utomhus. Just biblioteket i Biskopsgården har förmånen att ha en folkhögskola vägg-i-vägg vars stora lokaler står tomma under eftermiddagar och kvällar.

– Men det är inte alla bibliotek förunnat att ha tillgång till sådana här ytor. Förutsättningarna ser olika ut, vilket är synd. Man vill ju ge en jämlik service där behoven finns. Det är också en grej

vi funderar mycket på nu med de digitala satsningarna. Vilka är det vi inte når, funderar Mattias.

Samtidigt verkar de ha nått väldigt många som de i normala fall inte når i sina samtal. Vilket också är en konsekvens av internet och sociala medier, där de digitalt träffar långväga besökare.

– Det har varit helt otroligt. Vi har haft deltagare från bland annat Kanada och Filippinerna, folk som har någon koppling till Sverige som har hittat till våra Språkkaféer nu när de har suttit i lockdown och har haft tid att hänga vid sina datorer.

Omställning under corona

Det har onekligen varit ett annorlunda år där en stor del av den verksamhet som tidigare bedrevs på olika platser numera flyttat till internet.

– Nu har vi skapat egna kanaler på Facebook, Instagram och Youtube, tidigare fanns de via respektive ViL-bibliotek. På Youtube hittar man lätta boktips, digitala språkkaféer och lättlästa bokcirkel sker även de digitalt.

Göteborgs stad satte stopp för all programverksamhet i mitten av mars, fortsätter Mattias. I och med andra vägen ser det ut att dröja innan de restriktionerna luckras upp. Han ser ändå att den

här perioden varit bra på vissa sätt.

– Vi har exempelvis börjat se på kortfilm digitalt på Facebook. Biblioteken i Backa och Hammarkullen har skapat en grupp där de kommer att ha en filmklubb på måndagar. Våra besökare börjar förvisso hitta tillbaka till biblioteken, men det innebär också att vi inte längre har tid att spela in exempelvis boktips på Youtube. Men det var en väldigt bra tid för oss att få testa de här grejerna och nu försöker vi skapa rutiner för de nya verksamheter som vi skapat. Man vet inte hur länge pandemin pågår och vi vill gärna vara beredda. ■

FAKTA

Projektet har funnits sedan 2003, då under namnet Vidare lärmiljöer och kom till som ett svar på ökade behov av biblioteksservice för vuxenstuderande efter 90-talets kunskapslyft.

Se hur ViL arbetar:

- goteborg.se/vil
- facebook.com/vuxnailarande
- instagram.com/vuxnailarande

– ALBERTSLUND I DANMARK –

Rebranding av bibliotek i utsatta områden

Rebranding handlar om att utveckla en organisations identitet, och för några år sedan genomfördes ett sådant utvecklingsprojekt på bibliotek i två bostadsområden i utkanten av Köpenhamn.

– Projektet gick ut på att utveckla bibliotekets kärntjänster och göra biblioteket relevant i förhållande till boende i området, säger Marie-Louise Fischer Hoffmann, bibliotekschef på Albertslund bibliotek.

TEXT: HELÉN ANDERSSON | BILD: FRAZEEN SHAH

Albertslund kommun ligger 13 kilometer väster om Köpenhamn och betraktas som en förortskommun till huvudstaden. Här finns ett antal bostadsområden där flera är så kallade ghetto-områden, en benämning myndigheter i Danmark använder om särskilt utsatta bostadsområden där befolkningen uppfyller ett antal kriterier kring arbetslöshet, kriminalitet, etnisk härkomst, utbildningsnivå och inkomstnivå.

Ett av dessa bostadsområden heter Hedemarken. Ett område byggt i slutet av 1960-talet med små lägenheter i låga grå hyreshus, ett område som redan från början haft stora sociala problem. Förutom hyreshus, skola och ett litet köpcentrum, finns här också ett bibliotek.

– I början av 2000-talet insåg man att för att det över huvud taget skulle vara någon mening med ett bibliotek i området, måste man skapa en mer inkluderande profil för att fånga medborgarnas intresse, säger Marie-Louise och berättar att biblioteket år 2010 fick en funktion som medborgarcentrum, men att förmedlingen av litteratur fortfarande var ett problem.

– Den stora frågan för oss var hur

biblioteket skulle kunna bli en plats i medborgarnas medvetande och en plats med relevant litteratur.

Storytelling

Upprinnelsen till projektet Rebranding kom när en tillfälligt anställd visade sig ha speciell kompetens i muntligt berättande, storytelling. När klassisk litteratur som H.C. Andersens Historien om en moder, eller Bjørnstjerne Bjørnsons novell Fadern, återgavs i berättande form, upplevde bibliotekspersonalen att det uppstod en helt annan närvaro och att det skapade spontana samtal om existentiella frågor.

– Det var magiska ögonblick som också gav upphov till samtal över språkgränser, social bakgrund eller etnicitet. Den erfarenheten gav oss idén till ett projekt som genom berättande skulle återuppliva litteraturens universella potential, berättar Marie-Louise. All personal fick utbildning i storytelling och chans att utveckla en personlig berättarstil för att kunna återberätta litterära verk både på biblioteket och på platser där folk är. Något man i förlängningen hoppades skulle förändra

både de anställdas och medborgarnas uppfattning om bibliotekets identitet. Med fokus på berättande och på litteraturen utmanade man bibliotekets image och skapade nya plattformar för verksamheten. Genom de tre delkoncepten Ljusvandring, Berättelsen kommer och Poetisk paus, förde man ut den klassiska litteraturen till medborgare i bostadsområde, arbetsplatser och privata hem.

– Ljusvandringen var verkligen ett sätt att ge biblioteket en annan image och en upplevelse av att biblioteket inte bara är en fysisk plats. Tillsammans med boende vandrade vi runt i området på gårdar, pubar och i tvättstugor, sjöng och läste litterära texter och poesi, medan vi under de andra två koncepten erbjöd storytelling i privata hem och på arbetsplatser, säger Marie-Louise och berättar att de tre koncepten tog dem till platser där människor vistas och fick dem att mötas och tala kring litteratur.

– Det handlar mycket om hur man får alla att förstå trots att man inte har samma kultur eller litterära förutsättningar. Att arbeta uppsökande och

– I början av 2000-talet insåg man att för att det över huvud taget skulle vara någon mening med ett bibliotek i området, måste man skapa en mer inkluderande profil för att fånga medborgarnas intresse.

MARIE-LOUISE FISCHER HOFFMANN
Bibliotekschef på Albertslund bibliotek

med storytelling är enda sättet att driva bibliotek på i det här området där det är så många som läser dåligt.

Performativ

När Marie-Louise berättar om projektet använder hon ofta begreppet performativitet, ett uttryck som täcker ett mer uttrycksfullt sätt att arbeta, att utveckla en verktygslåda med flera kommunikationsverktyg.

– Begreppen inom Rebranding är performativa i sin grundläggande struktur, och vi försökte därför också

agera performativt när vi rörde oss i området på våra litterära vandringar, eller gjorde reklam för biblioteket. Till exempel tänkte vi på bibliotekets visuella igenkännbarhet och bar kläder i samma färg som bibliotekets interiörfärg, och vi tog alla tillfällen att prata med de vi mötte, som till exempel om ett H.C. Andersen-citat på väggen är graffiti eller kulturkommunikation.

Nu har det gått några år sedan Rebrandingprojektet avslutade, och de bestående effekterna, menar Marie-Louise, är att biblioteket fått en ny

identitet och ny plattform att utgå från i arbetet med berättande och spridning av litteratur.

– Istället för att tänka på biblioteket som en institution för materialspridning, tänker vi på det som ett upplevelsecenter med utgångspunkt i litteraturen. Så de bestående effekterna av projektet är att biblioteket har fått en ny identitet och att det finns etablerade plattformar från vilka vi kan fortsätta utveckla den performativa och berättande spridningen av litteratur. ■

På grund av besparingar stänger biblioteket i Hedemarken den 1 januari 2021 och verksamheten flyttar till kommunens huvudbibliotek. Marie-Louise Fischer Hoffmann säger att arbetet med storytelling och uppsökande arbete kommer att fortsätta där. Bland annat har biblioteket köpt en gammal husvagn som kommer att köra runt i bostadsområdet.

– Vi har verkligen lärt oss något av projektet och kommer inte att gå tillbaka som det var förr.

A portrait of Bagir Kwiek, a man with a beard and short hair, wearing a blue jacket over a black hoodie. He is standing outdoors in front of a building with windows and a tree with orange leaves. The background is slightly blurred.

BAGIR KWIEK

Aktivist som vill visa en annan sida av romerna

Han pratar fem språk, men har varit tystlåten stora delar av sitt liv eftersom han gillar att lyssna. Läsambassadören Bagir Kwiek kallar sig aktivist och är besjälad av att skapa förändring, inte minst för romerna.

TEXT OCH BILD: ANNELI ABRAHAMSSON

– Jag är väldigt kritisk till hur folk reagerade när de visste var jag kom ifrån till skillnad från hur de reagerade innan de visste varifrån jag kom. Då såg de på mig med avsky och behandlade mig helt annorlunda.

– Kommer du ihåg? Brukade du också gömma dig bakom de här betongfundamenten?

Vi är på Rymdtorget i stadsdelen Bergsjön, en av Göteborgs nordöstra förorter. Både Bagir Kwiek och jag växte upp här, nu går vi på Memory lane, två bergsjöbarn och minns hur vi brukade gömma oss bakom kyrkan, vi minns fredagskvällarna i kyrkans källare med pingisturneringar och filmvisningar. Och jo, jag brukade också gömma mig bakom betongfundamenten.

Blivit förorten trogen

Bagir Kwiek föddes i Kosovo, som barn nummer tre i en syskonskara bestående av sju barn. Familjen, som har romskt ursprung flydde till Sverige 1972. Då var han ett år. Den första tiden bodde familjen i ett flyktingläger i Flen.

– Där stannade vi kanske i två år innan vi skickades till Göteborg. Vi har ett tidningsurklipp där mina föräldrar tackar kungen för att de fick stanna i Sverige, mina första minnen är från Bergsjön.

Han bor kvar i förorten, i stadsdelen Kortedala precis på gränsen till Bergsjön. Han känner sig trygg här, känner alla. Har aldrig fått en dålig blick från

någon i något av gängen. De jobbar sig inte på bergsjöbor, menar han. Om någon skulle hoppa på dig är det någon utifrån. Men hur mycket han än trivs i stadsdelen är det inget aktivt val att bo kvar i orten.

– För min egen skull skulle jag aldrig flytta härifrån, mer för barnens skull. Möjligheterna att flytta härifrån finns dock inte, jag älskar Bergsjön men bor i en trea på 63 kvadratmeter. Vi bor trångt men hur gärna jag skulle vilja så kan jag inte köpa en villa. Jag är nog den fattigaste läsambassadören någonsin. Jag har funnits i kronofogdens register sedan jag var tio år. På den tiden skrev man över bilarna på barnen så allt mitt överskott går till kronofogden. Klart jag skulle vilja bo i en femma i Haga, men jag får klara mig. Tur att jag trivs så bra.

Läsambassadör

I december 2019 utsågs Bagir till landets nya läsambassadör, den femte i ordningen och efterträdde därmed Johan Anderblad. Uppdraget löper till och med 2021 och hans främsta fokus är minoriteten romer.

– Det är otroligt skönt att börja jobba med ett helt nytt kapitel i den romska, svenska historien där vi pratar om lit-

teratur och författare, presenterar den för både majoritetssamhället och för romer. Vi vänder verkligen blad och det känns så skönt att kunna jobba på ett annat sätt, att få visa en annan sida av romerna som varit så okänd. Många kände igen Katitzi men inget mer. Framförallt är det viktigt att lyfta romska ungdomar så att de får veta att det finns romska författare, att våra berättelser är värda att skriva ner. Det är som att vi tar kontrollen att själva berätta om oss och för oss, tycker han.

Tidigt utkristalliserades det sig hur han vill arbeta som läsambassadör. Bagir utvecklade något som han kallar de tre spåren.

– Biblioteken kan ansöka om att bli läsambassadörer. Flera har redan gjort det och det är väldigt glädjande och ett viktigt steg för biblioteken. Inte bara för att biblioteken uppfyller sitt uppdrag kring att synliggöra minoriteter i Sverige. Det är även en symboliskt viktig handling för att visa att romer och övriga minoriteter i landet är en del av vår gemensamma historia.

Det andra spåret innebär att lyfta romska förebilder.

– På läsambassadörens hemsida bjuder jag in gästbloggare som skriver en text där de lyfter en ny förebild varje

månad. Det tredje spåret handlar om att jag vill starta författarverkstäder i Stockholm, Göteborg och Malmö. Förhoppningen är att det ska leda till att ungdomarna som deltar ska nedteckna romska historier för en antologi.

Om språket och kulturen

Romernas historia finns inte nedskrivnen eftersom många genom historien inte kunnat läsa eller skriva. Det gör att den romska historien är sårbar och flyktig vilket betyder att den nu är ännu viktigare att nedteckna.

– Vår historia är lika lång som ett minne, för varje generation försvinner något med minnet så romska författare är otroligt viktiga. Inom min romska identitet upptäckte jag tidigt att språket var viktigt. Språket betyder mycket för oss, hur du pratar och hur du uttrycker dig. Vi har en muntlig historia och då är det viktigt att du är en bra berättare, så det upptäckte jag väldigt tidigt. Men jag har varit tystlåten stora delar av mitt liv, jag tycker om att lyssna, berättar han.

Att lyfta romska författare och visa bredden är ovärderligt, tycker han. När Bagir tittade på sitt uppdrag som läsambassadör föreslog han därför att man inte bara skulle titta på romsk litteratur i Sverige utan rikta blicken utanför landets gränser också.

– Romer finns i hela världen. Hur ser det ut med romska författare i Europa exempelvis? Då fick vi plötsligt ett mycket större utbud eftersom man har lång tradition av romska författare i många andra länder. I Sverige började det ganska sent och då främst med familjen Taikon där det var Katarinas farfar som började berätta. Mateo Maximoff föddes i Spanien 1917

och var den första romska författaren jag läste, en fantastisk romsk författare som skrev om romer under första världskriget. Bronislaw Wajs är en annan författare som betytt mycket och kan beskrivas som den romska poesins moder och dessa lyfter jag på läsambassadörens hemsida.

Romer fortsatt utsatt grupp

Trots att vi skriver år 2020, snart 2021, så är romerna fortfarande en marginaliserad minoritet. Antiziganismen finns fortfarande och sker inte i det fördolda som en del annan rasism.

– Antiziganism är den enda rasismen man inte har tagit itu med. Det är fortfarande en accepterad form av rasism och drabbar romer i hela världen. Diskrimineringsombudsmannens rapporter visar hur romer blir behandlade. Hur fräcka och fula människor kan vara mot romer.

Själv har han mötts av utanförskapet så gott som hela livet och har egna erfarenheter av antiziganism.

– Jag är väldigt kritisk till hur folk reagerade när de visste var jag kom ifrån till skillnad från hur de reagerade innan de visste varifrån jag kom. Då såg de på mig med avsky och behandlade mig helt annorlunda. Det fick mig att ställa en hel radda obehagliga frågor. Ett tag skyller man på sig själv, att det är ens eget fel att man är rom, men det går över. Det är inte fel på mig det är fel på samhället, säger han.

Språket som aktivism

Bagir var mobbad och utfrysad under delar av skoltiden. När han började på högskolan träffade han en kurator som uppmuntrade honom att skriva.

– Med min misstänksamhet mot auktoriteter i samhället så berättade

jag inte allt för henne, men hon sa att det är bra om du skriver och uttrycker dina känslor och föreslog att jag skulle skriva dagbok. Jag började göra det och tyckte om det, så jag fortsatte att skriva.

Han började träna, växte till sig och började slå alla som gav sig på honom. I honom hittade andra mobbade någon som gav beskydd. Så småningom slutade han att slåss. Istället blev språket hans vapen. I dag kallar han sig aktivist.

– Jag brukar säga att gränsen mellan aktivist och terrorist är hårfin. När jag tänker på alla de arbeten jag har haft, så om det är någon roll som jag har känt mig riktigt bekväm i så är det i rollen som aktivist. I min värld är aktivisten någon som uppmärksammar att något är fel och vill göra något åt det. Min drivkraft är att ändra något som hela min själ skriker är fel, att jag inte kan släppa det, berättar han.

Bagir har tidigare medverkat i en antologi och har även skrivit en sagobok tillsammans med Monica Hirsch. Nu håller han på med en vuxenroman som sträcker sig tusen år tillbaka och berättar den romska historien.

– Den utgår från romska legender som jag fick höra som barn, men är baserad även på verkliga händelser. Jag hoppas att den blir klar inom ett och ett halvt år. Jag fick skrivkramp i somras och haft en paus från skrivandet. Det är otroligt roligt men samtidigt svårt att skriva hemma. Jag har en femåring som är pappig och sitter på mina axlar när jag skriver samtidigt som tonåringarna bråkar. Så just nu är det en jätteutmaning att få något gjort. ■

Bagir Kwiek

HAR GJORT: Startade Romska rådet, har arbetat som samhällsvägledare på Romano Center i Göteborg, den prisade utställningen Vi är romer! på Göteborgs stadsmuseum. Tillsammans med Monica Hirsch har han skrivit sagoboken Det var en gång det som inte var som kom ut 2013. Bagir har också arbetat med dokumentation kring romska vittnesmål från Förintelsen och medverkat i antologin Den ohörda historien: romska och resandeberättelser.

YRKE: Författare, redaktör och aktivist.

AKTUELL SOM: Läsamambassadör till om med 2021

Gott & blandat

Du vet väl att du kan läsa noll27 på webben? På noll27.se finns senaste numret, alla tidigare nummer och fler artiklar. Här är några utvalda lästips.

SÅNGSTUND PÅ MÅNGA SPRÅK

Med projektet De små barnens bok satsar Frölunda bibliotek på mångspråkiga sångstunder för barn och vuxna. Följ med noll27 på sångstund och läs om den på noll27.se ➔

EN HAMMARE, EN SÅG OCH EN BOK

Mitt i Långströmsparken i stadsdelen Biskopsgården i Göteborg finns minibiblioteket Bygglekplatsbiblioteket. Här samsas litteratur, berättande och skrivande med skapande hantverk och kreativt byggande.

Noll27 besökte biblioteket förra våren och du kan läsa om det på noll27.se ➔

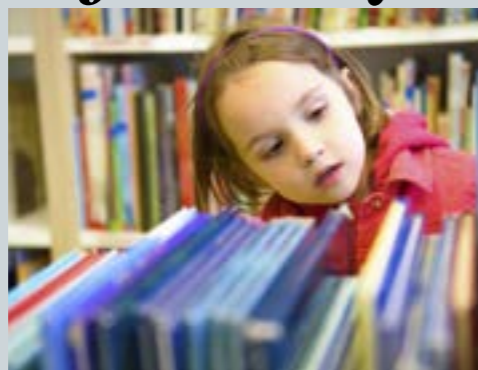
THE IDEA STORY

I detta nummer av noll27 kan du läsa om verksamheten Idea Store i London. Om du vill veta mer kan du läsa artikeln från 2013 när noll27 besökte Idea Store Whitechapel. Hitta den på noll27.se ➔

Läsfrämjandelyft

I budgetpropositionen för 2021 föreslår regeringen ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarierna. Satsningen ska ge kompetensutveckling inom litteraturförmedling och läsfrämjande med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning.

noll27

Vill du ha noll27?

Du kan få noll27 hem i brevlådan eller till din arbetsplats. Beställ en kostnadsfri prenumeration på prenumeration@noll27.se

Nästa nummer

Nästa nummer av noll27 har temat **Tid för förändring** och kommer ut den 22 mars 2021.

Nattalie Ström Bunpuckdees vann Tenstas delävling i Ortens Bästa Poet 2016. Hon kallar sig för förortsfeministisk aktivist och poet, och hon säger att hon alltid brunnit för samhällsdebatten och frågor kring utsatta i samhället. Här skriver hon om sin förortsidentitet och sin egen väg till biblioteket.

BILD: HAJAN BAJAR

Om jag hade ett bibliotek

När jag var 13 började jag i en skola i innerstan, för mig som är född och uppvuxen i en förort var det förödande.

Fram tills att jag började i innerstadsskolan hade jag bara rört mig i rum bland andra icke-vita från socioekonomiskt utsatta områden så jag hade ingen aning om hur påtaglig vithetsnormen är inte heller visste jag att fördomarna kring förortsbor var så många, så starka och så dumma.

För att göra en lång historia kort vantivdes jag och ville direkt byta till skolan som fanns där jag bodde.

Mamma ville att jag skulle ge innerstadsskolan en chans och om jag fortfarande ville byta efter första terminen skulle jag få det.

Det resulterade i att jag skolkade från skolan i stan för att istället gå till skolan som låg där jag bodde och där alla mina kompisar gick.

Ett tag gick det att lura lärarna att jag snart skulle börja där och fick därför vara med på lektionerna med klassen som en av mina kompisar gick i.

Jag var rätt busig då, så det kunde bli rätt stökigt.

Till slut kollade en lärare upp mig och förstod att jag inte alls skulle börja där, så då kunde jag inte vara med på lektionerna längre utan hängde med de andra skolkarna i cafeterian i skolan.

Tyvärr fick jag flera av mina kompisar och ett par beundrare att skolka till-

sammans med mig i cafeterian, tyvärr skriver jag nu men då uppskattade jag verkligen deras umgänge.

Att fly innerstan och komma tillbaka hem var det bästa jag hade gjort.

Dagarna gick och vi blev fler i cafeterian under lektionstid och för att göra en lång historia kort så ringde rektorn hem till mig och meddelade att jag hade ställt till med stök på lektioner men nu fått massa elever att skolka.

Jag hade varit noga med att inte ge mina föräldrar lappar om frånvaro från innerstadsskolan och sagt att vår hemtelefon inte fungerade så mina föräldrar som inte hade någon aning om att jag inte hade gått till skolan i stan, ännu mindre ställt till kaos i en annan blev ursinniga och gav mig utgångsförbud i en hel månad som skulle börja under sommarlovet.

Jag var inte längre välkommen till skolan där jag bodde så veckorna som var kvar tills sommarlovet spenderade jag i biblioteket, också där jag bodde. Jag vägrade att befinna mig i stan under några som helst omständigheter.

Så i flera veckor packade jag skolväskan för att säga hejdå till mamma som var hemma under den perioden, och gick raka vägen till biblioteket.

Första tiden sov jag bara, lånade en

bok satt mig i en av sofforna och sov.

Det kan låta mysigt att sova i ett bibliotek men det var det verkligen inte, jag var hela tiden stressad över ifall någon skulle se att jag sov och kasta ut mig eller att mina föräldrar skulle få reda på att jag fortsatte att skolka.

Efter en tid i biblioteket började jag faktiskt läsa böcker jag lånade.

En av böckerna jag kommer ihåg mest var "I know why the caged bird sings" av den fantastiska Maya Angelou.

Jag anser mig alltid ha varit intresserad av samhällsfrågor men den boken satte ord på så mycket jag inte förstätt jag själv känt, eller varför.

Tolv år senare uppträdde jag med en dikt jag skrivit om de sociala orättvisorna i vårt samhälle på Gröna Lunds stora scen. Jag säger inte att man ska skolka och sova i bibliotek, men för mig kanske det var exakt det som behövdes.

*Nattalie Ström Bunpuckdees
november 2020*

På noll27.se kan du läsa en längre version av Gert Wingårdhs kåseri. ➔

PORTO
BETALT

AVSÄNDARE:
Förvaltningen för kulturutveckling
Vänerparken 13
462 35 Vänersborg